

ОД РАВНЕ ГОРЕ ДО ВРХОВНОГ ШТАБА

Стигли смо неосетно у Поћуте, село које је личило на малу варошицу. Ту је већ био организован народноослободилачки одбор и када је др Пантић сишао са чеза, пришао му је један сељак, рекавши да је председник одбора. Сељак је гледао у мене, а Пантић ме представи и рече му нека слободно говори.

Одмах смо чули исповест председника, који се пожали да су четници у селу већ неколико дана. Једу, пију и бахато се понашају. Старешина им је неки капетан. Пописују све који потпадају под војну обавезу и данас су заказали збор да оформе чету.

„Е то ћемо видети“, рече др Пантић.

Нашли смо ту вод партизана који је упутио Стева Филиповић. Осмотривши простор на коме су се прикупљали људи, ја рекох командирју какав растшред да заузму. Сетих се кад су у априлском рату из воза код села Возуће испале пред мене усташе и како сам у маси био беспомоћан. Стога сам водио рачуна, ако дође до гужве, да ми будемо у повољнијем положају.

Доктор је у почетку мислио да ово није потребно, али се убрзо сложио кад му рекох да замало једанпут нисам заглавио због неопрезности. Сачекали смо капетана, па смо га обавестили да ћемо и ми говорити на збору.

Капетан је покушао да нас убеди да једино официри имају право да мобилишу војску, јер су они под заклетвом. Претекао сам др Пантића одговоривши да сам и ја официр под заклетвом, а ту сам причу слушао још на Равној гори. Упитао сам капетана зашто мобилише људе и прети силом и заклетвом кад и тако на борбу не мисле.

„Ето“, рекох му, „говорите ви први и кажите све што хоћете, само вам не дозвољавамо да силом одводите људе од кућа“.

Почео је и збор. Капетан је говорио о краљу, заклетви и о Дралси Михаиловићу.

После капетана говорио сам ја. Најпре сам рекао да капетан не зна да сам и ја био на Равној гори. О Дражи сам рекао оно што сам знао и видео. На крају сам истакао како је Дража стално

говорио да није време за борбу, а ја сам видео документ у коме сам читао о заједничком нападу недићеваца и четника на партизане. Завршио сам тиме што сам им рекао да ако ко хоће да ступи у редове бораца, ево му прилике да приђе или партизанима или у чете под мојом командом, које су се већ окушале у борби против Немаца.

После мене је говорио др Пантић. Био је то политички говор о народноослободилачкој борби и народном устанку; затим о разним издајницима, о Иедићевој влади и о Совјетском Савезу.

Доктора Пантића су познавали као лекара у Ваљеву, многим је помогао а често је болеснике и бесплатно лечио. Њега су у току говора неколико пута прекидали узвицима: „Живео!”

Резултат овог збора био је тај да је капетан морао напустати Поћуте без иједног новомобилисаног борца,

Ја сам се вратио у Јовање, у чету Стеве Филиповића, а доктор Пантић је отишао преко села Балиновића у штаб одреда у Причевић.

Стева Филиповић ми рече да ме је тражио један жандарм и одмах је послао курира по њега. Био сам изненађен када су довели Благоја Ковачевића. Партизани су га, за сваки случај, разоружали. Приметих да на раменима има две звезде. Рекао ми је да га је господин пуковник унапредио. Дража га је послао да ми саопшти да хитно дођем на Равну шру. Ја сам и пре неки дан одбио да се ставим под команду мајора Пантелића.

Плану сам: „Да нећеш ти, мајку ти жандармску, да ме водиш на Равну гору?”

Блашја обли зној и, муцајући, рече да он само преноси наређење. Затим се присети да има за мене и писмо, па завуче руку у поставу жандармског копорана и однекуд ишчепрка писмо.

Тада, у септембру, припадници Дражиних „горских чета”, било у униформи или у цивилном оделу, кретали су се по слободној територији без икаквих сметњи, сем уколико су пљачкали по селима. Тако је Благоје, распитујући се за мене, стигао у Колубарску чету.

Отворио сам писмо и пренеразио се кад прочитам да ме пуковник Михаиловић обавештава да сам осуђен на смрт због дезертерства и непослушности. Показах писмо Стеви Филиповићу. Помислих, овај жандарм неће више видети Равну гору. Био би добар одговор, али како ће то сазнати пуковник. Кад ми Стева врати писмо, ја га без размишљања почех да цепам у ситне комадиће.

Објашњавајући ми да не зна шта пише у њему, Блашје затражи потврду да сам примио писмо.

Не знам како сам се савладао, али рекох неким гласом који је извирао из дубине мене: „Поздрави ти свог господина пуковника и запамти што ти кажем. Видиш ли ову немачку машинку? Ако се сретнем са господином пуковником, она ће му пресудити

То је мој одговор на ово писмо". Подигао сам се и викнуо: „Марш, мајку вам издајничку", показавши му руком према вратима.

Благоју то није требало два пута поновити. Није чак затражио ни да му врате пиштољ, причали су ми касније партизани, тако се брзо изгубио.

Некако у то време, према извештајима које су партизани добијали из Ваљева, мене су и Немци уценили са 50.000 динара, вероватно због „ултиматума" који сам им послао уочи напада на Крупањ.

Неколико дана после овог догађаја са Благојем Ковачевићем, кад сам пролазио кроз Крупањ, сазнао сам и одговор пуковника Михаиловића, у коме и мене и Зечевића осуђује на смрт. Наиме, после оног захтева мајора Пантелића да се ставимо под команду Драже Михаиловића, поп Зечевић и ја, написали смо заједничко писмо Дражи Михаиловићу, у коме смо му рекли: „Ако ступите у борбу против Немаца, признајемо вас за свог команданта, У противном, ми борбу продужујемо, а вас не признајемо за команданта". О томе сам говорио и на ирослави Октобарске револуције 1941. године у Ужицу.

Тако сам у ових неколико дана сазнао да ме је Дража два пута осудио на смрт, а чуо сам и за једну немачку уцену.

Забринут због четничког вршљања у нашој позадини, у шта сам се уверио у селу Поћуте, кренуо сам да обиђем чету Рајка Марковића, која је држала положаје на ужичком друму. Бојао сам се да „равногорци" не крену у агитацију и у моју чету, јер то је било доста близу Равне горе. Био је то терен на коме су неуморно радили Нешко Недић и Воја Поповић, а само мало даље, у Колубари, и Аца Мишић. Наша чета је била сувише близу Ваљева, па су „равногорци" избегавали да се излажу опасностима. Сем тога, с једне стране је била Прва рађевачка чета Добросава Трнџе, а са друге Колубарска чета којом је командовао Андра Савчић.

Дражини официри су ишли у Ваљево, али са легалним дозволама и немачким објавама, а то је било нешто сасвим друго од сусрета са Немцима на борбеном положају.

Обишао сам положај чете, разговарао са борцима, поправио распоред, поставивши и једну бочну заседу, тако да Немци у случају напада буду изложени и бочној ватри. Кад сам се вратио до командира чете, десио се један интересантан догађај.

Појавио се један мотоцикл. Борци су имали наређење да не отварају ватру на појединце па су пропустили мотоциклисту. Прошао је кроз наш стрељачки строј и није ни приметио замаскиране борце на положајима.

Јурио би он тако даље, али кад је дошао у нашу близину већ смо му припремили да буде заустављен. Био је у радничком комбинезону и почео је викати: „Бежите иду Немци!" Иначе нам је био сумњив и због тог довикивања а и због мотоцикла. Поку-

шао је да проиша поред нас па смо морали са, неколико рафала да га зауставимо. Гађали смо у точкове, и тако смо га заробили. Предао сам га командиру Колубарске чете, јер су они могли проверити његове наводе пошто су у Ваљеву имали своје илегалце. Установило се да је то био агент кога су Немци послали у извиђање наших положаја.

Касније су стварно наишли Немци, али их је Рајкова чета спремно дочекала.

(Из књиге „Од Равне горе до Врховног штаба“, Београд, Рад, 1979).

Ратко МАРТИНОВИЋ